

УДК 94(477.51):34.08:347:343 «1874–1889»

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-1958-1968](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-1958-1968)

Максимов Олександр Вікторович кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-5251-3794>

**ПРАВООХОРОННІ ТА ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНИ М. НІЖИНА
ТА СУДОВОГО ОКРУГУ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ
«ХАРКІВСЬКІ ГУБЕРНСЬКІ ВІДОМОСТІ»
(1874–1889)**

Анотація. Періодичні видання середини XIX – початку XX ст. посідають важливе місце у системі документальних комунікацій та сприяють збереженню важливої інформації про минуле українського народу. Мета роботи – вивчити інформаційний потенціал газети «Харківські губернські відомості» щодо діяльності правоохоронних та правозахисних органів Ніжина та судового округу за 1874–1889 рр. 20 червня 1874 р. розпочав свою роботу Ніжинський окружний суд, який був підзвітний Харківській судовій палаті, а з 29 червня 1880 р. – Київській судовій палаті. Важливо вивчити, як відобразилася розбудова нових судових та правозахисних інституцій в Ніжині в регіональній офіційній періодиці. Джерельною базою дослідження є газета «Харківські губернські відомості», оригінали якої зберігаються в електронному архіві оцифрованих періодичних видань Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Так, за 1874–1889 рр. нами виявлено 16 згадок про роботу правоохоронних та правозахисних органів м. Ніжина та судового округу. У повідомленнях газети «Харківські губернські відомості» піднімалися наступні проблеми: 1) призначення 1874 р. у м. Ніжин нотаріусів: колезького асесора Ахматова, дворянина Трентовського, дійсного студента Гофа; 2) робота адвокатури, яка діяла при Ніжинському окружному суді (на 1874 р. її роботу забезпечували кандидат права Дем'ян Іванович Булах та титулярний радник Філіп Шкляревський; на 1876 р. здійснювали 10 осіб, із них 6 – присяжних повірених, 4 – їх помічників); 3) зміни меж (передбачалося, що 1882 р. Стародубський окружний суд буде зліквідовано, а його судовий корпус мав бути перерозподілений між Чернігівським та Ніжинським окружними судами; 4) проблеми апеляційних скарг до судових палат.

Ключові слова: Харківська судова палата, правоохоронні органи, правозахисні органи, члени суду, Ніжинський окружний суд, періодика, Харківські губернські відомості.

Maksymov Oleksandr Viktorovych PhD (History), Associate Professor at the Department of History of Ukraine, Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-5251-3794>

**LAW ENFORCEMENT AND LAW PROTECTION BODIES OF
THE CITY OF NIZHYN AND THE JUDICIAL DISTRICT ON THE
PAGES OF THE NEWSPAPER «KHARKIV PROVINCIAL
INFORMATION» (1874–1889)**

Abstract. Periodicals of the middle of the 19th and early 20th centuries occupy an important place in the system of documentary communications and contribute to the preservation of important information about the past of the Ukrainian people. The purpose of the work is to study the information potential of the newspaper «Kharkiv provincial information» regarding the activities of law enforcement and human rights protection bodies of Nizhyn and the judicial district for 1874–1889. On June 20, 1874, the Nizhyn District Court began its work, which was accountable to the Kharkiv Judicial Chamber, and from June 29, 1880 – to the Kyiv Judicial Chamber. It is important to study how the development of new judicial and human rights protection institutions in Nizhyn was reflected in regional official periodicals. The source base of the study is the newspaper «Kharkiv provincial information», the originals of which are stored in the electronic archive of digitized periodicals of the Central Scientific Library of the V.N. Karazin Kharkiv National University. Thus, for 1874–1889 we found 16 references to the work of law enforcement and human rights protection bodies in the city of Nizhyn and the judicial district. The following issues were raised in the reports of the newspaper «Kharkiv provincial information»: 1) the appointment of notaries in 1874 in the city of Nizhyn: collegiate assessor Akhmatov, nobleman Trentovskyi, and a real student of Hof; 2) the work of the bar, which operated at the Nizhyn district court (in 1874 its work was provided by candidate of law Demian Ivanovych Bulakh and titular advisor Filip Shkliarevskyi; in 1876 it was carried out by 10 people, 6 of whom were sworn attorneys, 4 were their assistants); 3) changes in boundaries (it was assumed that in 1882 the Starodub District Court would be liquidated, and its judicial corps was to be redistributed between the Chernihiv and Nizhyn District Courts; 4) problems of appeals to the court chambers.

Keywords: Kharkiv Court Chamber, law enforcement agencies, human rights organizations, members of the court, Nizhyn District Court, periodicals, Kharkiv provincial information.

Постановка проблеми. Отримання Україною статусу члена Європейського Союзу безпосередньо залежить від виконання певних критеріїв і

умов. Єврокомісія опублікувала 30 жовтня 2024 р. звіт про розширення Європейського Союзу. Відповідно до звіту, судова влада в Україні не відповідає у повній мірі критеріям ЄС. Також у ньому зазначалося про підтримку в реформуванні судової системи України з боку ЄС, зміцненні незалежності суддів, покращенні доступу до правосуддя та впровадженні європейських стандартів у правозастосуванні [3]. Існують проблеми, які заважають їй функціонувати належним чином, що у свою чергу впливає на довіру громадян. Швидкість та успішність інтеграції визначатимуть результати проведення судової реформи фахівцями в Україні. Судова реформа 1864 р. також базувалася на європейському досвіді і вважається однією з успішних у реалізації. Вважаємо, що актуальною є проблема вивчення правоохоронних і правозахисних органів Ніжинського окружного суду на зламі XIX – XX ст. на основі періодичного видання «Харківські губернські відомості».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після здобуття Україною незалежності, на жаль, не склалася традиція системного вивчення історії вітчизняних судових інституцій другої половини XIX – початку XX ст. Істотні зрушення почали прослідковуватися лише в 2010-х рр. Так, Ю. Левчук захистила кандидатську дисертацію на тему: «Київська судова палата в державному механізмі Російської імперії (1880–1917): історико-правове дослідження», в якій комплексно дослідила питання створення та функціонування Київської судової палати дореволюційної доби. Дослідниця в дисертації використала архівні матеріали Ф. 317 «Прокурор Київської судової палати», Ф. 318 «Київська судова палата», Ф. 442 «Канцелярія Київського, Подільського та Волинського генерал-губернатора» Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) та Ф. 358 «Ніжинський окружний суд» Відділу забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області (м. Ніжин). Ю. Левчук використала з Ф. 358 «Ніжинський окружний суд» матеріали службового листування між головами Ніжинського окружного суду та очільниками Київської судової палати [4, С. 62]. У журналі «Сіверянський літопис» вийшли дослідження М.Мінченко, І. Федорова, які проаналізували кадрове забезпечення Ніжинського окружного суду пореформеної доби. Джерельною базою цих публікацій також склали матеріали Ф. 358 Відділу забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області (м. Ніжин) [5,6,7]. У свою чергу дослідники не повною мірою скористалися інформаційними можливостями дореволюційної періодики з питання. Саме тому в нашій статті розкриємо інформаційний потенціал газети «Харківські губернські відомості» з історії становлення та кадрового забезпечення адвокатури, нотаріату та окружного суду в м. Ніжин.

Мета статті – вивчити інформаційний потенціал газети «Харківські губернські відомості» щодо діяльності правоохоронних та правозахисних органів м. Ніжина та судового округу протягом 1874–1889 рр.

Виклад основного матеріалу. Після поразки у Кримській війні стало зрозуміло, що державні та судові інституції потребують системного реформування. Відповідно до положень судової реформи 1864 р. передбачалося створення інституту присяжних засідателів, прокурорського нагляду, місцевих і загальних судів. У ході судової реформи запроваджувалися нові принципи судочинства: незалежність суду, рівність усіх перед судом, публічність, усність, гласність судових засідань, забезпечення рівності сторін, змагальність процесу, презумпція невинуватості. До місцевих судів належали мирові судді, з'їзди мирових суддів, до загальних – окружні суді і судові палати [2, С. 224–226; 9, С. 215]. Судова реформа стала найбільш радикальною, новаторською та технічно успішною з усіх Великих реформ 60-х рр. XIX ст. Нова інституційна та процесуальна структура системи судочинства представляла собою повний розрив із попередньою правовою традицією.

Реформа на теренах України спочатку почала запроваджуватися на теренах Харківської губернії. 1867 р. у м. Харкові була відкрита перша судова палата [28]. До складу цивільного департаменту цієї судової палати ввійшли: старший голова таємний радник, сенатор М.Є. Торнау; члени: дійсні статські радники О.В. Брилевич, В.І. Гурін, В.І. Баршевський, С.М. Шечков, статський радник Є.М. Коловрат-Червинський; секретар: статський радник О.Х. Хохряков; помічники секретаря: титулярний радник П.І. Валберх, колезькі секретарі: Я.В. Дяченко, М.І. Греф, дійсний студент І.Є. Рогожин; судовий пристав П.Є. Дремцов.

Роботу кримінального департаменту забезпечували: голова І.І. Полнер, таємний радник; члени: дійсний статський радник Г.М. Амантов, колезькі радники М.І. Сбитнев, В.І. Бартенев, О.М. Яблонський; секретар колезький секретар В.О. Мельников, помічники секретаря: губернський секретар Є.Н. Хмельницький, кандидат права П.Т. Веліхов, дійсний студент О.А. Рубенко; судовий пристав, титулярний радник С.Ф. Седиков.

Прокурором судової палати було призначено дійсного статського радника О.О. Шахматова, товаришем прокурора – колезького радника М.С. Писарева, секретарем – колезького секретаря Я.О. Плющевский-Плющик [8, С. 6–7].

Безпосередній юрисдикції Харківської судової палати підлягали суди у Харківській, Полтавській, Курській, Орловській, Воронезькій, Чернігівській губерніях та деякі повіти Катеринославської і Тамбовської.

Протягом 1864–1866 р. на засіданнях Харківської судової палати, статистичного комітету відбувалося обговорення щодо введення в дію

судових статутів на теренах Чернігівської губернії. Так, член статистичного комітету О.М. Лазаревський вважав за необхідне об'єднати по два сусідні повіти Чернігівської губернії щоб забезпечити фінансово вигідну роботу з'їзду мирових суддів. Відповідно до топографічного розташування повітів Чернігівської губернії Олександр Матвійович пропонував їх об'єднати: Остерський і Козелецький, Ніжинський і Борзнянський, Чернігівський і Городницький, Конотопський і Сосницький, Кролевецький і Глухівський. Віце-президент статистичного комітету М.О. Миклашевський, голова кримінальної палати І.Я. Петрункевич частково погодилися із твердженнями О.М. Лазаревського і запропонували створити два мирові з'їзди у складі Кролевецького, Борзнянського, Конотопського, Остерського, Козелецького повітів та Сосницького, Глухівського, Ніжинського, Городницького повітів [10, С. 35–56].

1874 р. в Ніжині розпочав роботу окружний суд, під юрисдикцією якого перебували Ніжинський, Борзнянський, Глухівський, Кролевецький, Конотопський повіти. На першому засіданні суду від 25 червня 1874 р. роботу забезпечували: голова дійсний статський радник Е.Ф. Бострем, товариш голови колезький секретар Г.І. Жуковський, члени: колезькі секретарі М.О. Розов, І.І. Якубовський, колезький асесор О.М. Лазаревський, виконуючий обов'язки прокурора колезький секретар О.П. Ковальов, секретар у чині губернського секретаря М.І. Кисляков [1, арк. 1].

Важливо вивчити, як відобразилася розбудова нових судових інституцій в Ніжині в регіональній періодиці. Джерельною базою дослідження є оцифровані оригінали офіційної газети «Харківські губернські відомості», яка видавалася у м. Харків з 1838 р. У газеті представлена інформація про правоохоронні і правозахисні органи Ніжина та судового округу. Періодичне видання зберігається у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Перший випуск газети «Харківські губернські відомості» вийшов 1 січня 1838 р. відповідно до Положення про порядок провадження справ у губернських правліннях. Газета мала класичну структуру. Так, в офіційній частині періодичного видання друкувалися декрети, розпорядження губернаторів, у неофіційній – історичні, археологічні, географічні відомості про губернію, матеріали про сільське господарство, етнографічні розвідки, метеорологічні спостереження, некрологи відомих постатей, приватні оголошення. Протягом 1838–1917 рр. з газетою «Харківські губернські відомості» співпрацювали видатні діячі української культури: Г. Квітка-Основ'яненко, В. Каразін, В. Мова, Д. Багалій, М. Сумцов, С. Русова та ін. Український фольклорист, етнограф, літературознавець, громадський діяч у 1885 р. Микола Федорович Сумцов у своїй статті «Губернські відомості як

посібник при вивченні російської історії і етнографії» звернув увагу на потребу вивчення губернських відомостей як унікальних за своїм вмістом газет. Дослідник зазначив, що Харківські, Чернігівські та Катеринославські губернські відомості містять важливу інформацію з історії судочинства, етнографії, культурології, українознавства [11, С. 391–399].

Варто детальніше зупинитися на опублікованій інформації у шпальтах газети «Харківські губернські відомості» про роботу правоохоронних і правозахисних органів м. Ніжина та судового округу.

В офіційній частині № 177 газети «Харківські губернські відомості» від 23 серпня 1874 р. опубліковано, що відповідно до наказу старшого голови Харківської судової палати у м. Ніжин було призначено нотаріусів: колезького асесора Ахматова, дворянина Трентовського, дійсного студента Гофа [12].

У номерах газети № 218, №264 від 18 жовтня, 15 грудня 1874 р. зазначалося, що кандидат права Дем'ян Іванович Булах та титулярний радник Філіп Шкляревський були прийняті радою присяжних повірених до списку присяжних повірених округу Харківської судової палати [13, 14].

Уперше інформація про роботу Ніжинського окружного суду з'явилася у №28 газети «Харківські губернські відомості» від 5 лютого 1876 р. На шпальтах номеру подано звіт про діяльність другого цивільного департаменту Харківської судової палати за 1875 р., якому підпорядковувалися окружні суди: Орловський, Єлецький, Полтавський, Чернігівський, Ніжинський і Стародубський [17].

У №130 газети «Харківські губернські відомості» від 16 червня 1876 р. опубліковано відомості про кадрові зміни у адвокатурі, що діяла при Ніжинському окружному суді. Так, троє присяжних повірених були переміщені в округ Одеської судової палати, один присяжний повірений виключений зі списку у зв'язку із смертю. Усього при Ніжинському окружному суді на 1 квітня 1876 р. працювали шість присяжних повірених, чотири помічника присяжних повірених [15].

В офіційній частині № 218 газети «Харківські губернські відомості» від 8 жовтня 1876 р. було надруковано телеграму про ведення з липня 1877 р. на теренах Київського судового округу нових судових установ. На реалізацію реформи передбачалося використати 700 000 рублів. До складу судового округу мали ввійти утворені окружні суди у Києві, Умані, Житомирі, Дубно та вже існуючі у Чернігові, Стародубі, Ніжині [16].

Наступна інформація про роботу адвокатури при Ніжинському окружному суду у № 79 газети «Харківські губернські відомості» від 27 березня 1880 р. Так, канцелярія Харківської судової палати розмістила оголошення про внесення у поточному році у список присяжних повірених

губернського секретаря Миколу Манцова з місцем проживання у м. Ніжин. У № 222 газети «Харківські губернські відомості» від 29 серпня 1880 р. зазначалося, що був внесений до списку присяжних повірених колезький секретар Гавриїл Іванович Булах з місцем проживання у м. Ніжин [18, 19].

У № 6 газети «Харківські губернські відомості» від 8 січня 1882 р. розміщена резолюція Харківської судової палати по 2-ому департаменту у справах розглянутих у засіданні від 5 січня щодо апеляційної скарги: «4) Н.Е. Дубровної на рішення Ніжинського окружного суду про описання майна від 5 лютого 1880 р. за позовом відставного солдата С.Е. Дубовикова...» [22].

У №9 газети «Харківські губернські відомості» від 11 січня 1882 р. у розділі Хроніка вказано, що у зв'язку із запланованими припиненням роботи Стародубського окружного суду його члени мали перейти до Чернігівського і Ніжинського окружних судів. Також у номері повідомлялося, що під юрисдикцію Ніжинського окружного суду планувалося передати Прилуцький повіт і частину Роменського повіту Полтавської губернії, що були підзвітні Лубенському окружному суду [23].

У № 10 газети «Харківські губернські відомості» від 12 січня 1882 р. було надруковано резолюцію Харківської судової палати по 2-ому департаменту від 8 січня щодо апеляційної скарги: «2) В. та П.Д. Лапи на рішення Ніжинського окружного суду від 21 серпня 1875 р. за позовом Г.П. Киричка до Лапи щодо права власності на маєток» [20].

У № 20 газети «Харківські губернські відомості» від 22 січня 1882 р. було надруковано резолюцію Харківською судовою палатою по 2-ому департаменту від 15 січня: «8) про прохання колезького асесор Н.И. Козачка на повільність роботи Ніжинського окружного суду» [21].

У №291 газети «Харківські губернські відомості» від 9 листопада 1883 р. було надруковано відомості, що 29 листопада у Київській судовій палаті буде призначено розгляд справи про звинувачення в службових злочинах колишнього ніжинського поліцмейстера Вячеслава Завадського і колишнього пристава Павла Поволоцького [24].

У номері №312 газети «Харківські губернські відомості» від 2 грудня 1883 р. зазначалося, що 29 листопада у Київській судовій палаті буде продовжено розгляд справи про зловживання вище вказаних осіб [26].

У №303 газети «Харківські губернські відомості» від 23 листопада 1883 р. зазначено про зміни у складі окружних судів України, зокрема і в м. Ніжин. «У травні нинішнього року, як відомо, був наказ про скорочення штатного числа членів при деяких окружних судах. В силу вищезгаданого наказу наступного року будуть скасовані ... в окружних судах: Сімферопольському, Катеринославському ... – по дві посади членів у кожному. Одночасно з цим вирішено збільшити штат членів при окружних судах: Сараївському, Київському, Кам'янець-Подільському, Житомирському ...

судах – по два члени в кожному, а в окружних судах: ... Ніжинському та Курському – по одній посаді в кожному» [25].

У №81 газети «Харківські губернські відомості» від 29 березня 1889 р. багато уваги приділено справі, що велася у Ніжинському окружному суді: «Справа Звягіна приваблює до зали судового засідання окружного суду надзвичайно багато публіки. Чудово, що цей підсудний встиг за короткий час вчинити цілу масу найрізноманітніших злочинів, бував неодноразово судимий у різних окружних судах. Так, наприклад Московський окружний суд за обманне викрадення грошей засудив його до ув'язнення в арештантські роти на 1 рік та 6 місяців; того ж року Тульським окружним судом припинено було справу про Звягіна, що вступила до суду з обвинувальним актом, сутність якого полягала в тому, що в липні місяці 1885 р. Звягін, з'явившись у супроводі двох панночок у землевласника Каширського повіту, дочки дійсного статського радника Двигубській, запевнив її, видаючи себе за козачого офіцера, що за духовним заповітом отця, внаслідок досягнення ним 35-річного віку, він має отримати великі гроші, але під умовою пошуку для купівлі маєтку і посторонньої дочки батька, що дав 5 тисяч руб. Крім того, Звягін був під слідством за зґвалтування дівчини Беляєвої, яку видавав за посторонню дочку свого батька і справу цю, за недостатністю доказів, припинено Ніжинським окружним судом. Нині підсудний ще перебуває під слідством судового слідчого 2 дільниці Балтського повіту, за обвинуваченням ним у злочині передбаченому 294 ст. закону; крім того Звягін перебуває під судом Таганрозького окружного суду за присвоєння собі неналежного звання та Московського окружного суду, за звинувачення у такому ж злочині» [27].

Висновки. Отже, на основі газети «Харківські губернські відомості», оригінали якої зберігаються в електронному архіві оцифрованих періодичних видань Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, вивчено інформаційний потенціал щодо діяльності правоохоронних та правозахисних органів м. Ніжина та судового округу за 1874–1889 рр. Так, за 1874–1889 рр. нами виявлено 16 згадок про роботу правоохоронних та правозахисних органів м. Ніжина та судового округу. У повідомленнях газети «Харківські губернські відомості» піднімалися наступні проблеми: 1) призначення 1874 р. у м. Ніжин нотаріусів: колезького асесора Ахматова, дворянина Трентовського, дійсного студента Гофа; 2) робота адвокатури, яка діяла при Ніжинському окружному суді (на 1874 р. її роботу забезпечували кандидат права Дем'ян Іванович Булах та титулярний радник Філіп Шкляревський; на 1876 р. здійснювали 10 осіб, із них 6 – присяжних повірених, 4 – їх помічників); 3) зміни меж (передбачалося, що 1882 р. Стародубський окружний суд буде зліквідовано, а його судовий корпус мав бути перерозподілений між Чернігівським та Ніжинським окружними судами; 4) проблеми апеляційних скарг до судових палат.

Література:

1. Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжин. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 798. Арк. 1.
2. Захарченко П.П. Історія держави і права України. К.: Аттіка, 2005. 368 с.
3. Звіт про розширення ЄС щодо України 2024: головні рекомендації Єврокомісії *Transparency International*. URL: <https://surl.li/azykwg>
4. Левчук Ю.М. Київська судова палата в державному механізмі Російської імперії (1880–1917): історико-правове дослідження: дис. ... к.ю.н.: 12.00.01 / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2017. 218 с.
5. Мінченко М. Колективний портрет членів Ніжинського окружного суду (1874–1919). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія Історія. 2023. № 14 (56). С. 37–43. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.4>
6. Мінченко М., Федоров І. Кар'єрний шлях голів Ніжинського окружного суду (1874 –1919 рр.). *Сіверянський літопис*. 2021. № 3 (159). С. 89–97. DOI: 10.5281/zenodo.5084852.
7. Мінченко М.В. Службова кар'єра товаришів голів Ніжинського окружного суду (1874–1919 рр.). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Історичні науки. 2022. Т. 33 (72), № 4. С.87–93. DOI: 10.32782/2663-5984/2022/4.15
8. Пам'ятна книжка Харківської губернії на 1868 р. Харків, 1868. URL: <https://surl.li/rviqhg>
9. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / За редакцією І. Б. Усенка. Київ: Наукова думка. 2014. 502 с.
10. Судово-статистичні свідчення і міркування про введення судових статутів 20-го листопада 1864 р.: (по 32 губерніям): Ч. 1. 1866. 143 с.
11. Сумцов М.Ф. Губернські відомості як посібник при вивченні російської історії і етнографії. *Київська старовина*. 1885. Т. XI. С. 391–399.
12. Харківські губернські відомості. 1874. №177. URL: <https://surl.gd/hejipe>
13. Харківські губернські відомості. 1874. №218. URL: <https://surl.gd/kpezbm>
14. Харківські губернські відомості. 1874. №264. URL: <https://surli.cc/eqsvcp>
15. Харківські губернські відомості. 1876. №130. URL: <https://surl.li/xjyusr>
16. Харківські губернські відомості. 1876. №218. URL: <https://surl.li/bbczkg>
17. Харківські губернські відомості. 1876. №28. URL: <https://surl.gd/oaihcg>
18. Харківські губернські відомості. 1880. №222. URL: <https://surl.gd/tsdjzz>
19. Харківські губернські відомості. 1880. №79. URL: <https://surl.li/vjzcez>
20. Харківські губернські відомості. 1882. №10. URL: <https://surli.cc/jsepf>
21. Харківські губернські відомості. 1882. №20. URL: <https://surl.li/gvkjit>
22. Харківські губернські відомості. 1882. №6. URL: <https://surl.gd/xlbmdb>
23. Харківські губернські відомості. 1882. №9. URL: <https://surl.li/jqufqc>
24. Харківські губернські відомості. 1883. №291. URL: <https://surl.gd/njriwm>
25. Харківські губернські відомості. 1883. №303. URL: <https://surl.li/nwnisl>
26. Харківські губернські відомості. 1883. №312. URL: <https://surl.li/osdojs>
27. Харківські губернські відомості. 1889. №81. URL: <https://surl.li/dpzwai>
28. Шандра В.С. Судові палати. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2012. Т. 9: Прил–С.

References:

1. Viddil zabezpechennia zberezhenosti dokumentiv Derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn. F. 358. Op. 1. Spr. 798. Ark. 1.
2. Zakharchenko, P.P.(2005). *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy* [History of the state and law of Ukraine]. Kyiv: Attika [in Ukrainian]
3. Zvit pro rozshyrennia YeS shchodo Ukrainy 2024: holovni rekomendatsii Yevrokomisii [EU Enlargement Report on Ukraine 2024: main recommendations of the European Commission]. *Transparency International*. Retrieved from <https://surl.li/azykwg>
4. Levchuk, Y.M. (2017). *Kyiv Court Chamber in the State Mechanism of the Russian Empire (1880–1917): Historical and Legal Research*: PhD diss. Luts'k, Kharkiv [in Ukrainian].
5. Minchenko, M. (2023). Kolektyvnyi portret chleniv Nizhynskoho okruzhnoho sudu (1874–1919) [Collective portrait of members of the Nizhyn district court (1874–1919)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Serii Istoriia. 14 (56), 37–43 [in Ukrainian] <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.4>
6. Minchenko, M., Fedorov, I. (2021). Kariernyi shliakh holiv Nizhynskoho okruzhnoho sudu (1874–1919 rr.) [Career way of Nizhyn district court heads (1874 – 1919)]. *Sivierskyi litopys*. 3 (159), 89–97. [in Ukrainian] DOI: 10.5281/zenodo.5084852.
7. Minchenko, M.V. (2022). Sluzhbova kariera tovaryshiv holiv Nizhynskoho okruzhnoho sudu (1874–1919 rr.) [Professional career of comrade of Nizhyn district court heads (1874 – 1919)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernad'skoho*. Serii: Istorychni nauky. 33 (72), 4, 87–93. [in Ukrainian] DOI: 10.32782/2663-5984/2022/4.15
8. Pamiatna knyzhka Kharkivskoi hubernii na 1868 r. (1868). [Commemorative book of the Kharkiv province for 1868], Kharkiv. Retrieved from <https://surl.li/rviqyg>
9. Usenko, I.B. (ed.) (2014). *Sudova vlada v Ukraini: istorychni vytoky, zakonodirnist, osoblyvosti rozvytku* [Judicial power in Ukraine: historical origins, patterns, features of development]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
10. Sudovo-statystychni svidchennia i mirkuvannia pro vvedennia sudovykh statutiv 20-ho lystopada 1864 r.: (po 32 huberniiam) (1866) [Judicial and statistical evidence and considerations on the introduction of judicial statutes on November 20, 1864: (for 32 provinces)] 1.
11. Sumtsov, M.F. (1885). Hubernski vidomosti yak posibnyk pry vyvchenni rosiiskoi istorii i etnografii [Provincial information as a guide to the study of russian history and ethnography]. *Kyivska starovyna*. XI, 391–399.
12. Kharkivski hubernski vidomosti (1874) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 177. Retrieved from <https://surl.gd/hejipe>
13. Kharkivski hubernski vidomosti (1874) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 218. Retrieved from <https://surl.gd/kpezbm>
14. Kharkivski hubernski vidomosti (1874) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 264. Retrieved from <https://surl.cc/eqsvcp>
15. Kharkivski hubernski vidomosti (1876) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 130. Retrieved from <https://surl.li/xjyusr>
16. Kharkivski hubernski vidomosti (1876) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 218. Retrieved from <https://surl.li/bbczkq>
17. Kharkivski hubernski vidomosti (1876) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 28. Retrieved from <https://surl.gd/oaihcg>

18. Kharkivski hubernski vidomosti (1880) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 222.
Retrieved from <https://surl.gd/tsdjzz>
19. Kharkivski hubernski vidomosti (1880) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 79.
Retrieved from <https://surl.li/vjzcez>
20. Kharkivski hubernski vidomosti (1882) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 10.
Retrieved from <https://surl.cc/jsepff>
21. Kharkivski hubernski vidomosti (1882) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 20.
Retrieved from <https://surl.li/gvkjit>
22. Kharkivski hubernski vidomosti (1882) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 6.
Retrieved from <https://surl.gd/xbmdb>
23. Kharkivski hubernski vidomosti (1882) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 9.
Retrieved from <https://surl.li/jqufqe>
24. Kharkivski hubernski vidomosti (1883) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 291.
Retrieved from <https://surl.gd/njriwm>
25. Kharkivski hubernski vidomosti (1883) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 303.
Retrieved from <https://surl.li/nwnisl>
26. Kharkivski hubernski vidomosti (1883) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 312.
Retrieved from <https://surl.li/osdojs>
27. Kharkivski hubernski vidomosti (1889) [Kharkiv provincial data]. Kharkiv. 81.
Retrieved from <https://surl.li/dpzwai>
28. Shandra, V.S. (2012). Sudovi palaty [Court chambers]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t.* / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. K.: Nauk. dumka, 9, Pryl–S.